

# De Van Cauwelaerts en het Klein Seminarie te Hoogstraten

G. LANDUYT

## 1. Frans Van Cauwelaert wordt leerling aan het Klein Seminarie te Hoogstraten

Frans Van Cauwelaert begon zijn loopbaan op het Klein Seminarie te Hoogstraten op 4 oktober 1892<sup>1</sup>. Het Klein Seminarie was in 1835 gesticht op initiatief van pastoor J.E. Cauwenbergh<sup>2</sup>, die hiermee opnieuw wou aanknopen bij een vroegere Latijnse school te Hoogstraten<sup>3</sup>, en door de ex-jezuïet P. Van Erven. Deze werd de eerste superior van het Klein Seminarie<sup>4</sup>. De school werd gesticht met twee afdelingen: een eerste afdeling met Latijn en Grieks, bedoeld om leerlingen voor te bereiden op het priesterschap, en een tweede afdeling als kostschool voor jongens. De voertaal voor de lessen was het Nederlands. Deze situatie veranderde in 1837, toen het college van Hoogstraten verheven werd tot Klein Seminarie, gehecht aan het Seminarie van Mechelen als eerste afdeling. Van dan af werd Frans de voertaal<sup>5</sup>.

In 1892 lag de leiding van de school in de handen van superior J. Verbist, die bijgestaan werd door onderdirecteur H. Uytterhoeven. Superior J. Verbist, geboren te Geel in 1848 en zelf oudleerling van het Klein Seminarie, begon zijn carrière als subregent. Nadien werd hij leraar Frans en hij was één trimester titularis van de retorica. In 1882 werd hij de zesde superior van het Klein Seminarie, tot hij in 1896 benoemd werd als pastoor-deken te Mechelen, ambt waarin hij stierf in 1909. Onder het bewind van superior Verbist kwam het Klein Seminarie opnieuw tot bloei. Het aantal leerlingen steeg spectaculair zodat alle klassen moesten gesplitst worden. Hij kocht het Withof te Minderhout als buitenverblijf voor de leerlingen en haalde de congregatie van de Zusters van Onze Lieve Vrouw van Zeven Weeën over om een klooster op te richten

1. HOOGSTRATEN, Archief Klein Seminarie (verder afgekort: HAKS), B1, *Inschrijvingsboek II*, p. 88, nr. 1702. B1, *Inschrijvingsboek III*, n.g., nr. 440. D3.3, *Agenda's Desmedt*, 1892-1893. D3.3, *Liste alphabétique des élèves*.

2. Joannes Emanuel Cauwenbergh, (1792-1860). Zie J. LAUWERYS, *Hoogstraten van 1835 tot 1935*, p. 5.

3. J. LAUWERYS, *O.c.*, pp. 5-7. J. VERHULST, *De eerste honderd jaar*, in: *150 jaar Klein Seminarie te Hoogstraten*, pp. 35-36.

4. J. LAUWERYS, *O.c.*, pp. 6, 9 en J. VERHULST, *O.c.*, pp. 35-36.

5. G. LANDUYT, *Waar stond het eerste Vlaamse college? In Hoogstraten!*, in: *Komaan*, XLVI, 1987-'88, pp. 102-104.

bij het Klein Seminarie. De zusters kregen de zorg over de keuken en de dienst in de slaapzalen. Superior Verbist legde de grondslag van een wetenschappelijk herbarium, vooral met planten uit de hele Kempen. Ten overstaan van de leraars, de leerlingen en de bezoekers nam hij een erg afstandelijke houding aan. Hij ging door als een welbespraakt, maar zeer streng superior<sup>6</sup>. Hij werd geconfronteerd met een aantal Vlaamse opstootjes. Alhoewel geen franskiljon, hield hij strikt aan de Franse taal en sloot op een gegeven ogenblik 30 leerlingen uit. Bij de brief van kardinaal Goossens van 4 april 1892, waarin deze de superiors en de directeurs van de colleges zijn instructies gaf over de naleving van de wet van 15 juni 1883, die het gebruik van het Nederlands in de atheëna regelde, bewaarde hij twee artikels uit *Jong Antwerpen*, waarin die brief zelf op de korrel werd genomen<sup>7</sup>. De donderpreek die hij voor zijn oudere leerlingen hield, is bewaard; alhoewel de preek in het Nederlands gesteld was, is de teneur ervan dreigend. Verbist verdedigt zijn maatregelen met het argument van de gehoorzaamheid, die men aan zijn superieuren verschuldigd is, als volgt: „... *Nochtans ik moet zeggen, en dit zie ik met het allergrootse misnoegen, er is er hier en daar een tusschen u, die van eene edele zaak zou willen misbruik maken en onder voorwendsel van vlaamschgezindheid ontevredenheid en opstand zaaien. Ik geloof bs. [beste studenten] dat gij genoegzaam uwe meesters kent om te oordelen dat wij in geweten zulks niet kunnen noch zullen toe laten. Zoo wel als gij bemint ik mijne moedertaal, en juich ik toe op hetgeen kan bijdragen om ze te verheffen. Maar twist zaaien tusschen de studenten, uwe makkers vervolgen, en vooral den eerbied en de gehoorzaamheid voor uwe oversten onder de voeten trappen dat is iets heel anders dan de vlaamsche taal, het is eenvoudig een slechte daad die iedereen moet afkeuren, die God vergram[t] en niet straffeloos in het seminarie zal gebeuren ... Gij zult misschien denken het zijn slechts bedreigingen, hier in zoudt gij u kunnen bedriegen ... en daarom verkies ik u nogmaals te waarschuwen om aan uwe ouders de groote droefheid en schande van eene uitsluiting te sparen*”<sup>8</sup>.

Met de tucht was de onderdirecteur belast. Henri Uytterhoeven, geboren te Haacht in 1849, werd na een subregentschap van 1874 tot 1880 onderdirecteur. Van hem wordt verteld dat hij een bijzonder tactvol man was met een uitzonderlijke gediensdigheid. Enkele maanden na het vertrek van superior Verbist werd hij benoemd tot pastoor te Schoten, waar hij in 1914 overleed<sup>9</sup>. Als onderdirecteur kreeg ook hij te maken met de vlaamsgezinde oprispingen. Zelf had hij reeds in 1882 aan D. Mercier om raad gevraagd over zijn houding tegenover de *studenten*. Vermoedelijk kende hij Mercier, toen nog leraar aan het

6. HAKS, *Livre des professeurs*, 47, M. Verbist, Jean Aloïs Marie. J. LAUWERYS, *O.c.*, p. 235 en 239.

7. HAKS, *Ongeklasseerde stukken*.

8. J. LAUWERYS, *O.c.*, p. 235. HAKS, *Ongeklasseerde stukken*. Hierin zijn de brief van de kardinaal en de toespraak bewaard.

9. HAKS, *Livre des professeurs*, 55, M. Uytterhoeven Henri.



Klein Seminarie te Mechelen, van vroeger, daar ze beiden oudleerling waren van het Sint-Romboutscollege te Mechelen<sup>10</sup>. Naast een zekere boersheid verweet Mercier aan de Hoogstraatse oudleerlingen op het Seminarie te Mechelen: „... *Encore un défaut assez commun parmi les campinois, de n'importe quel collège, c'est le flamingantisme passioné ...*”<sup>11</sup>. Wanneer deze Vlaamse revolte juist plaatsgreep, is niet duidelijk uit de bewaarde stukken, maar vermoedelijk kort voor de komst van Van Cauwelaert op het Klein Seminarie<sup>12</sup>.

Bij zijn aankomst op het Klein Seminarie kreeg Frans Van Cauwelaert het seminarienummer „447”, nummer dat zowel hij als later zijn jongere broer August gedurende hun hele verblijf op school zouden behouden. Dit nummer diende vermeld te worden op alle persoonlijke voorwerpen, zowel op de koffer als op de mand waarmee de bagage naar de school verstuurd werd, als op kledingstukken, couverts, boeken, enz.

Het gebruik van deze seminarienummers ging terug tot de eerste superior, P. van Erven, en is waarschijnlijk toevallig ontstaan. Voor de boekhouding van zijn kostgelden vertrok de superior van een schrift met genummerde pagina's. Op de eerste bladzijde plaatste hij zijn eerste leerling, op de tweede zijn volgende enz. Verliet een leerling de school, dan werd de rekening van de eerstvolgende nieuwe leerling op die vrijgekomen bladzijde opgemaakt, en zo kreeg deze een oud vrijgekomen nummer<sup>13</sup>. Gedurende de 19de eeuw werd dit systeem geperfectioneerd. De nummers werden niet meer individueel toegekend maar per familie. Als men nog een jongere broer verwachtte, werd een nummer reeds op voorhand gereserveerd en niet uitgedeeld, opdat de econoom zich niet zou vergissen.

Dat de Van Cauwelaerts naar Hoogstraten kwamen voor hun opleiding is niet zo verwonderlijk. Op het einde van de 19de eeuw was Brabant een belangrijk wervingsgebied van leerlingen voor het college. Het aandeel van de Brabanders in de school was groter dan dat van leerlingen afkomstig uit het Mechelse of het Turnhoutse en vergelijkbaar met het Antwerpse en het Hoogstraatse aandeel<sup>14</sup>. Heel wat pastoors en onderpastroors, zelf oudleerling van het Klein Seminarie, maakten duchtig propaganda voor hun vroeger instituut en schuimden het plateland af naar jongens, in wie zij toekomstige priesters zagen. Een belangrijke hulp hierbij waren de talrijke beurzen of financiële tegemoetkomingen die er op het Klein Seminarie bestonden. Tijdens de periode dat de Van Cauwelaerts op het Klein Seminarie studeerden, genoot tussen 60 en 70 % van de leerlin-

10. J. COPPENS, *Mercier, Désiré*, in: *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, pp. 951-952.

11. HAKS, *Niet geklasseerde stukken*.

12. In zijn herinneringen vermeldt E. Janssens een Vlaamse revolte in 1891. J. LAUWERYS, *O.c.*, pp. 369-370.

13. HAKS, A6, *Cabier des notes*, 1835 tot 1840.

14. J. DUFRAING, *Sociografische studie van de leerlingen van het Klein Seminarie. De geografische herkomst van de leerlingen*, in: *150 jaar Klein Seminarie te Hoogstraten*, pp. 115-118.

gen een of andere financiële tegemoetkoming<sup>15</sup>. Zo betaalden de ouders van Frans Van Cauwelaert jaarlijks 200 fr. kostgeld, waar het volledige bedrag 380 fr. was voor de Latijnse en 330 voor de Franse klassen<sup>16</sup>. Gedurende hun hele studieperiode genoten de Van Cauwelaerts een studiebeurs. Het is echter minder duidelijk van waar deze tegemoetkomingen kwamen. Waar bij de meeste leerlingen in de registers van de gesubsidieerde leerlingen deze bedragen ongewijzigd in bepaalde kolommen worden geplaatst, veranderen zij voor Frans en August voortdurend en kloppen daarbij niet altijd met de werkelijk toegekende bedragen. Tweemaal wordt vermeld dat de beurs zou komen uit het fonds van het aartsbisdom (1893-'94 en 1895-'96)<sup>17</sup>, maar op de lijsten die naar de bisschop werden gestuurd, komt de naam van Van Cauwelaert niet voor<sup>18</sup>. Voor het schooljaar 1894-'95 werd 360 fr. voorzien, maar slechts 180 fr. toegekend<sup>19</sup>. Vanaf 1901 worden de beurzen geput uit de rubriek *part[iculier]*, waarin de voor het Seminarie gestichte beurzen zijn opgenomen, maar over welke beurs het dan wel kan gaan is niet duidelijk<sup>20</sup>. Wel vindt men in de nalatenschap van superior A. Desmedt enkele documenten, die verwijzen naar de bemoeienissen van de superior. Zo zond Frans Van Cauwelaert een overdruk van een artikel van hem uit 1903 (?) aan de superior met de vermelding: „*Eerbiedige hulde van uwen beschermeling, Frans Van Cauwelaert*”<sup>21</sup> en er is een gelijkaardige vermelding uit 1906 van August<sup>22</sup>. De naam „beschermeling” werd meermaals gebruikt als aanduiding van de relatie tussen een leerling en de persoon, die de kosten van een leerling betaalde. De bedoeling van het Klein Seminarie was jongeren voor te bereiden op het Groot Seminarie te Mechelen. Bij het begin van het jaar werd door de supe-

15. G. LANDUYT, *Beurzen en subsidies aan het Klein Seminarie: een eerste stap naar het priesterschap*, in: *150 jaar Klein Seminarie te Hoogstraten*, p. 251.

16. Voor het kostgeld: G. LANDUYT, *Idem*, *ibidem*. Voor August werd slechts 190 fr. betaald. In het schooljaar 1898-'99, waarin beide broers op het Seminarie studeerden, werd 355 fr. betaald i.p.v. 710 fr. HAKS, A6, *O.c.*, 1892-1893 tot 1904-1905.

17. HAKS, A8, *Elèves subsidiés année ...* Onder A8 zijn alle stukken rond de beurzen samengebracht. Buiten het jaartal waarop de beurzen van toepassing zijn, zijn de schriften niet gepaginieerd. De afzonderlijke stukken zijn nog niet van inventarisnummers voorzien. Verdere vermeldingen over de beurzen gaan op deze bron terug tenzij anders vermeld.

18. Over de 8 à 12 beurzen van het Groot Seminarie werd jaarlijks verslag uitgebracht aan de aartsbisschop. Of er nog andere beurzen van het bisdom waren is niet duidelijk.

19. HAKS, A6, *O.c.*, 1894-1895.

20. Voorlopig werd in het archief geen beurs van 190 fr. gevonden, waarbij August Van Cauwelaert aan de beursvoorwaarden voldeed.

21. Een boekbespreking van werken van J. Th. Beysens. HAKS, *Doos Van Cauwelaert*.

22. Een overdruk van A. V[AN] C[AUWELAERT], *Karel Van de Woestijne*, HAKS, *Doos Van Cauwelaert*. Op een visitekaartje dat werd ingekleefd, staat te lezen: „*Zeer Eerwaarde Heer Superior, Als een blijk van dankbaarheid stuur ik u een overdruk van mijne studie in Groene Linde verschenen. met dankbare genegenheid August van Cauwelaert Leuven, den 8 januari 1906 Velsaalstraat 75*”.



rior een preek gehouden om dit duidelijk te maken. Wie „roeping” miste, werd op het Klein Seminarie geduld, tenzij hij anderen van hun „ware roeping” afleidde. Het systeem was gebaseerd op een strenge discipline, een voortdurende controle van de leerlingen en het verdelen van de leerlingen over steeds verschillende groepen.

In de eerste plaats waren de leerlingen ingedeeld in „kompanies”. Die bestonden uit leerlingen van dezelfde streek. Wanneer een *kompanie* te talrijk werd, werd ze gesplitst. Ten tijde van de Van Cauwelaerts waren er twee *kompanies* voor de „*payotten*”, mogelijk zelfs drie. Regelmatig traden de superiors zelf op bij het samenstellen of wijzigen van de *kompanies*<sup>23</sup>. Op de speelplaats of op het Withof speelde men met leerlingen uit de eigen *kompanie*<sup>24</sup>. Het bestaan van dit *kompaniesysteem* moet een zekere familiale sfeer gecreëerd hebben.

Hetzelfde gold voor de verdeling van de leerlingen in de refter. Ook hier zaten aan elke tafel leerlingen van verschillende leeftijd, die allen hun eigen functie hadden bij de tafeldienst. In de *kompanies* en aan tafel werden de nieuwelingen geïnstrueerd over de gebruiken op het Klein Seminarie, over trucs en bijnamen.

Een andere indeling van de leerlingen vormden de klassen. Jaarlijks werd de samenstelling van de klassen gewijzigd. Alhoewel daarover weinig getuigenissen zijn, groeide de klasgeest doorheen de jaren. De leerlingen, die samen de retorica verlieten, hielden dikwijls later klassebijeenkomsten, wat toch wel op intense contacten wijst.

Daarnaast waren de leerlingen nog verdeeld over de verschillende „*dortoirs*”. Daar waren contacten tussen de leerlingen ten strengste verboden. In deze slaapzalen beschikte elke leerling over een eenvoudige houten alkoof, die met een gordijn kon afgesloten worden, met daarin een bed, een kapstok en onder het bed een rolkoffer om gerief op te bergen. Deze alkoof gebruikte men gedurende zijn hele seminarietijd<sup>25</sup>.

Over de leerlingen werd voortdurend controle uitgeoefend. Hiervoor beschikte men over een korps van subregenten, die strikte instructies kregen. Regelmatig kregen zij richtlijnen van de superior of van de onderdirecteur hoe de surveillance diende opgevat te worden. Het systeem vertrok van een fundamenteel wantrouwen t.o.v. de leerlingen: „*Il ne faut jamais montrer de la méfiance, mais il faut en avoir beaucoup*”. Alle fouten dienden bestraft te worden: „*Ne laissez jamais une faute impunie*”. Binnen deze straffen bestond een hele

23. In de agenda's van de superiors staan zo verschillende aanduidingen. HAKS, D3, 3.

24. Zie over de kompanies: W. BRUYNINCKX, *De kompanies*, in: *150 jaar Klein Seminarie te Hoogstraten*, pp. 271-276.

25. J. VERMEIREN, *Ere-deken Juul-Egied Davidts, 100 jaar, Vlaming, priester, geschiedkundige, schilder*, in: *Komaan*, XLIV, 1985-1986, p. 164. Het hele interview wordt bewaard: HAKS. J.-E. Davidts was leerling van dezelfde retorica als August van Cauwelaert.

gradatie gaande van *notes*, die de subregent mocht geven, tot straffen, die enkel de superior kon geven, zoals uitsluiting van een recreatie op het Withof en de wegzending van de school<sup>26</sup>.

De tucht was streng en van het geven van *notes* werd ijverig gebruik gemaakt. Over deze noten werd verslag uitgebracht bij de superior. Vooral superior A. Desmedt, de opvolger van superior J. Verbist, noteerde in zijn agenda zowat alle fouten die hem gesignaleerd werden, zelfs als daar geen *notes* werden voor uitgedeeld. Zo vermeldde hij in 1896: „*Van Cauwelaert cause*”<sup>27</sup>. Het systeem van de noten vertoonde enkele eigen kenmerken. Er werden halve en hele noten uitgedeeld, maar twee halve noten werden gelijkgesteld met vier noten, en dat betekende geen *prix de régularité* bij de maandelijksse prijsuitdeling en geen prijs op het einde van het jaar. Twaalf noten betekende meestal de uitsluiting<sup>28</sup>. Zo kon het gebeuren dat iemand schitterende studieresultaten behaalde en 29ste was in *régularité*.

Dat men gemakkelijk zijn prijs voor gedrag kon verliezen, blijkt wel uit het feit dat Frans Van Cauwelaert, ondanks schitterende uitslagen, niet vermeld werd voor *régularité* in de 5de en in de 2de<sup>29</sup>. Wat Van Cauwelaert zijn erekaart kostte is niet altijd duidelijk. In de 5de wordt hij een keer vermeld als 19de en een andere keer als 21ste in een lijst vermoedelijk over *régularité*<sup>30</sup>. Eén keer verloor hij alleszins zijn erekaart, omdat hij bij het baantje glijden in de winter Nederlands gesproken had<sup>31</sup>. In 1896 werd A. Desmedt superior. Zijn persoonlijke aantekeningen zijn bewaard, zodat men zich een goed beeld kan vormen van de tuchtproblemen op het Klein Seminarie. Dat jaar heeft de superior duidelijk moeilijkheden met een groepje leerlingen van de 2de. Zo krijgt dit groepje in november een opmerking te verwerken van de superior. Onder hen treft men Frans Van Cauwelaert aan. Of dit het begin is van enkele Vlaamse oprispingen is niet duidelijk, maar Van Cauwelaert was zijn erekaart kwijt<sup>32</sup>.

Over August Van Cauwelaert werden heel wat meer aantekeningen gemaakt in de agenda's van de superior. August behaalde enkel in de 7de, de 6de en de

26. W. VAN GERVEN, *Mijmeringen van een oud-subregent*, in: *150 jaar Klein Seminarie te Hoogstraten*, pp. 217-220. *Principes de surveillance*: HAKS, C5, 2. Interview met J.-E. Davidts: zie noot 25.

27. HAKS, D3.3, *Agenda's Desmedt*, 1895-1896. Frans Van Cauwelaert was toen leerling van de 4de.

28. J. BRUSSELAERS, *Tucht en straffen in het pastoorsfabriekske*, in: *150 jaar Klein Seminarie te Hoogstraten*, pp. 259-262. IDEM, *Het Pastoorsfabriekske zaliger gedachtenis*, pp. 54-61. De gegevens van Brusselaers kloppen met de notities van superior Desmedt. HAKS, D3.3.

29. HAKS, B4, *Palmares*, 1893 tot 1899. In 1895 (5de) behaalden 14 leerlingen van de 32 vermelde leerlingen een erekaart, in 1896 (4de) 17 van 27, in 1898 (2de) 14 van de 22.

30. HAKS, D3.3, *Agenda's Desmedt*, 1894-1895.

31. *Uit het archief van Frans Van Cauwelaert*, Deel 1, *Gedenkschriften over Vlaamse Beweging en Belgische Politiek*, 1895-1918, ed. R. DE SCHRYVER, p. 14.

32. HAKS, D3.3, *Agenda's Desmedt*, 1897-1898.



2de klas een prijs voor *régularité*<sup>33</sup>. August is in het schooljaar 1902-'03 — hij zit dan in de 3de — het typevoorbeeld van een pechvogel wat de tucht betreft. In oktober wordt hij betrappt bij het lezen van *Le Génie du Christianisme* van Chateaubriand. Zonder toelating van een leraar was het verboden andere boeken dan studieboeken of boeken uit de bibliotheek in zijn bezit te hebben of te lezen<sup>34</sup>. De sanctie voor zo een overtreding was vier noten. Datzelfde jaar wordt August ook verschillende malen vermeld als behorend tot een *mauv. [mauvais] groupe*. De spilfiguren in dit groepje blijken Alfons Van Vaerenbergh uit Teralfene, leerling van de 2de B, Edgard De Belser uit Gooik en August Van Cauwelaert, beiden leerlingen van de 3de B, te zijn geweest. Op het einde van het schooljaar wordt de situatie voor August dramatisch: hij krijgt vier noten voor kwajongensstreken met kikkers op het Withof en wordt dan nogmaals betrappt, waarschijnlijk voor het roepen van een bijnaam: *Toon comm ....* De normale sanctie hiervoor was acht noten en geen uitstap naar het Withof. Meteen was de magische grens van twaalf noten, die meestal uitsluiting betekende, bereikt. Was het de goede naam van Frans Van Cauwelaert, die duidelijk goede relaties onderhield met de superior, of vond men die sanctie te zwaar? Bij de proclamatie op 3 juli werd August vermeld met (het uitzonderlijke) tien noten, trouwens nog altijd de hoogste vermelding in de agenda van de superior<sup>35</sup>. Of dit alles iets te maken heeft met een duidelijk flamingantisch ongenoegen, dat op dat ogenblik latent aanwezig was, is niet duidelijk. Ook wordt August enkele keren vermeld voor contacten met andere leerlingen, maar hierbij dient opgemerkt dat superior Desmedt een enorme belangstelling had voor zog. particuliere vriendschappen<sup>36</sup>. In het schooljaar 1904-'05, August zit dan in de retorica, zijn er in maart problemen met leerlingen die geen vlees willen eten. Gaat het hier om een protestbeweging? Uit de teksten is dit niet op te maken. Maar alweer is Van Cauwelaert van de partij. En in juni wordt August opnieuw betrappt. Ditmaal zamelt hij geld in. Waarvoor is niet vermeld, maar mogelijk heeft het iets te ma-

33. HAKS, B4, *Palmares*, 1899 tot 1905.

34. Artikel 1 van hoofdstuk 10 van het reglement luidde: „*Personne n'apportera au Séminaire que les livres dont il a besoin et ne pourra en faire usage qu'après qu'ils auront été examinés & paraphés par son Professeur*”. HAKS, C5.

35. Zie noot 31. HAKS, D3.3, *Agenda's Desmedt*, 1902-1903. Op 18 mei stond ook vermeld: *3e B. Van Cauwelaert ne passe pas*. Wat hiervan de betekenis kan zijn, is onbekend. Van Cauwelaert was op het einde van het jaar 9de op 27 leerlingen. Wel wordt in het palmares een „Alphonse Van Cauwelaert” vermeld bij voordragen, maar men vindt geen Alphonse in de inschrijvingsboeken. Aan de andere kant was August altijd goed in voordragen, zodat men kan veronderstellen dat in het palmares een drukfout staat.

36. Bijna op elke datum vermelden de agenda's van Desmedt leerlingen die hiervoor in het oog moeten worden gehouden. HAKS, D3.3, *Agenda's Desmedt*.

ken met de verspreiding van *De Student*. In elk geval verspeelde August opnieuw zijn erekaart in de retorica, waar de meeste leerlingen die kregen<sup>37</sup>.

Toen Frans Van Cauwelaert op het Klein Seminarie arriveerde, was de voertaal buiten de lessen het Frans. De leerlingen werden verwacht na zes weken zich in die taal te kunnen uitdrukken. De verplichting van het Frans spreken sloeg niet alleen op de leerlingen, maar ook op de leraars en de subregenten. Ze diende ook gerespecteerd te worden door de leraars of subregenten, wanneer zij leerlingen-familieleden op hun kamer ontvingen. Lessen Nederlands waren alleen verplicht voor de Vlamingen. Catechismus werd in het Nederlands onderwezen evenals de Gewijde geschiedenis in de 6de<sup>38</sup>.

Om de leerlingen te verplichten het Frans te gebruiken werd gebruik gemaakt van het *signum*, op het Klein Seminarie ook 't *signe* of *het rolleke* genoemd. In de hogere klassen werden de leerlingen die het *signum* gekregen hadden, ook bestraft met vier noten, zodat men zijn prijs van *régularité* verloor. Om het *signum* door te geven maakte men gebruik van vrienden uit de *kompanie*. Men lokte enkele Vlaamse woorden uit bij een leerling van een andere *kompanie* om het *rolleke* door te geven. Het *signum* was het gehate symbool van de verfransing<sup>39</sup>.

Frans Van Cauwelaert beweerde zelf dat zijn vlaamsgezindheid begonnen was met het *signum*. Toen hij in 1895 met Pasen thuiskwam, kreeg hij enkele fikse klappen van zijn vader, die niet kon geloven, dat Frans zijn erekaart verloren had door het roepen van *Laat me los*<sup>40</sup>.

Toen Frans Van Cauwelaert op het Seminarie aankwam, trof hij er een verfranst school aan, waar een streng regime heerste, gebaseerd op wantrouwen. De bedoeling hiervan was hoofdzakelijk het vormen van een volgzame clerus voor het aartsbisdom. Door het uitgebreide stelsel van financiële tegemoetkomingen, waarvan ook de Van Cauwelaerts profiteerden, werden de kansen voor mindergegoede kinderen op een later priesterschap vergroot.

Daarnaast valt ook de goede relatie tussen Frans Van Cauwelaert en superior A. Desmedt op.

Klein Seminarie  
Vrijheid 234  
2320 Hoogstraten

37. HAKS D3.3, *Agenda's Desmedt*, 1904-1905.

38. [T. SPAENINKX], *Het Nederlandsch op de bisschoppelijke inrichtingen voor middelbaar onderwijs van Vl. België*, in: *Hooger Leven*, XVII, 1914, overdruk pp. 3-6.

39. [T. SPAENINKX], *O.c.*, p. 4. J. VERMEIREN, *O.c.*, p. 165.

40. *Uit het archief van Frans van Cauwelaert*, deel 1, *Gedenkschriften over Vlaamse Beweging en Belgische Politiek, 1895-1918*, ed. R. DE SCHRYVER, p. 14.